

Megjelenik a lap **Temesvá-**
rott minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben,
akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujj.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujj.

A helybeli előfizetők a lap ház-
hozordásáért rendelést tehetnek
a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros,
bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizetheti helyben a szer-
kesztőségnél, vagy a helybelikönyv
kereskedésekben; vidéken min-
den cs. kir. postahivatalnál a szer-
kesztőséghez utasítandó bérmentes
levelekben.

Hirdetések minden közhasználat-
ban lévő nyelven fölvételnek. A
beigatásért minden három hasábos
egyes sorért 4 p. vagy 7 uj kraj-
cárnyi díj számítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bé-
csi utca Uhrmann Márton
műkereskedésében.

Kedd, április 5. 1859.

14. szám.

Második évi folyam.

Nemzeti öntájékozás az anyagi érdekekben.

IV.

Megmérhetlenül tág azon mező, hol az ipar kü-
lönféle ágait a mezőgazdasággal igen szépen s igen
jövedelmesen össze lehet kötni. De habár ezek mind
hasznosak és szükségesek is, minthogy mintegy a me-
zőgazdaszat kebelén tenyésznek, — országgazdaszati
jelentőséggel még is csak azon viszonyok szerint bir-
nak, a mint közülök egyiket vagy másikat a kor vagy
helyszükségek hatalma szolítja előtérre. Az az : nem
szükség mindenütt minden iparágat a mezőgazdaszattal
összekapcsolni; de minden olyat, melynek kül és bel-
szükséglet kedvez, melyet kor- és helyviszonyok egy-
aránt ápolnak; különösen kifejtteni : egyik főbb nem-
zetgazdaszati föladat. De ki, és mi ismerteti meg ezen
irányokat valamely ország vagy nemzet specificus ér-
dekeinek megfelelőleg? A törvények, vagy saját anyagi
s erkölcsi helyzetünk alapos ismerete? Vélekedjetelek
bármit, én nem korlátozom; de szavazatomat csak az
utóbbira adom. Mert szükség, hogy a törvények is
egyedül a nemzeti helyzet ismeretében vizshangozza-
nak. Ezt egyébiránt minden alkalmazás nélkül mondom,
sőt kijelentem : hogy számos törvényt, melyeket a bi-
rodalmi közhatalom mezőgazdaszati iparunk általános
fölvirágoztatására hozott : teljes meggyőződésből méltá-
nylok. Mőlözve azt, hogy ezen törvényeket jelen al-
kalommal részletesen taglaltassam, általában csak a kö-
vetkezőket jegyzem meg.

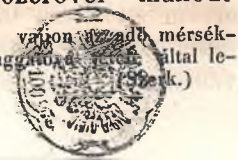
Magyarországon 1850-ik óta, — tehát különösen
a birodalmi közbenső vámvonalok megszünte idejétől,
— igen örvendetes élenkséget tapasztalunk a mező-
gazdaszati ipar körében. S ez annál föltünőbb, mivel a
mezőgazdaszati ipar azon ágai, melyekről szolándók
vagyunk, azelőtt adómentesek voltak, most pedig az
állodalmi jövedékek tetemes mennyiségével terhelvek.
Ez minden esetre kétségtelen tanubizonyosága annak,
hogy hazánkban a kedvező physikai s népmiveltségi
viszonyoknál fogva léteznek, különösen oly önálló
mezőgazdaszati iparágak is, melyek az állam szokott
terhei mellett nem hogy szenvednének, sőt benső pro-
ductiv gazdagságuknál fogva mindinkább tenyésznek, s
melyekre méltán alkalmazható : „sub pondere crescit
palma.“ Ilyen nálunk különösen a szeszgyártás,
mit még azok is nagy haszonnal üztek és üzhetnek,
kiknek e boldog hazában egy talpalatnyi földbirtokuk

sincs; kik ezen iparág tiszta jövedelméből élnek s gaz-
dagodnak meg, mint például a falusi zsidók nagy része.

A szeszgyártásnak tehát egy ily országban, mint
Magyarország, hol a földnek természeti gazdagsága
arra minden előnyt bőv marokkal nyújt : valóban nagy
jövövel bir. Ezen iparág azonban, bár igen nagy kedv-
vel látszott hazánkban is fölkaroltatni s tetemes tiszta
jövedelmet ígérni : az utóbbi években nagyon is hul-
lámzó alakot kezdte venni. A szesz ára majd a leg-
magasb fokra emelkedett, majd ismét ámulatos cse-
kéltségre süllyedt. Ez sok vállalkozót felette elkedvet-
lenített s azóta némi pangás állott be a szeszgyártás
és szeszüzlet körében. Hol rejlik ennek oka? Vajjon a
szeszgyártás nem bizonyult-e be nálunk valóban or-
szággazdaszati szükségletnek? Ezen utóbbi véleményt
belátásom szerint alig lehetne indokolni. Mert Magyar-
ország földmivelő ország, s a szeszgyártás nem csak
kiegészítője a földmivelésnek, melynek termelvényeit
közvetlenül jövedelmezőbb alakba viszi át, mely mel-
lett a baromtenyésztést is hatalmasan elősegéli, — ha-
nem közvetve jótékony visszahatást is gyakorol ma-
gára a földmivelésre is, minthogy a szeszgyártás ha-
talmos tényezője egyszersmind a trágyakészítésnek.
Máskell tehát a lehangoló okok forrását keresnünk.
S én úgy vélem, hogy ezen okok következő körülmé-
nyekben rejlenek leginkább. 1) Természetünkben, mivel
mi kitartó kedvvel csak oly üzletek iránt szoktunk
buzogni, melyek biztos, s folyvást nagy nyeresémmel
kecsegtetnek; 2) mivel derangirozott pénzviszonyaink
miatt az árak ingadozását azonnal megsinljük; 3) mert
1856. óta a szeszégetésre vetett fogyasztási adó, tár-
sulva a föld- s egyéb adónemekkel, sokak részéről
igen súlyosnak találtatik; 4) mivel valamint a gabona-,
ugy burgonyatermés is, a közelebbi időkben föltötte bi-
zonytalan és silány volt; 5) végre, mivel szeszgyár-
tásunk még mindez ideig sokban hiányos, s ennél fogva
a concurrentia által is nyomatik. Én azonban hiszem,
hogy meggyőző tapasztalások után ezen nyomasztó kö-
rülményeken maga a közhatalom is segíteni s könnyi-
teni fog, *) nagy részben pedig isten segedelmével mi
magunk is segíthetünk, főleg a concurrentia irányában.

Jelenleg Magyarországon a szeszgyártási ipar kö-
rülbelől mindössze is csak 150 gőzerővel működő

*) Éppen most folynak az iránt tárgyalások, vajjon az adó mérsék-
lése, vagy a gyártás ellenörködésének kevésbé faggyúzó által le-
hetne-e ez iparágot emelni.

készletet foglalatokodtat. Ebből Budapestre esik 7, a környékre 4; reetificaló készlet azonban az egész országban egyetlen egy se létezik, a minek azon sajnós következtetés kell minduntalan éreznünk, hogy a miatt szeszeinket ide s tova nagy költséggel s veszteséggel kell hurcolnunk. Továbbá, szintén nem gyártatnak nálunk légenyes olajok, melyek pedig a rosoglio, liqueurök s illatszerek készítésénél mellözhetlen kellékek, a miből látható, hogy ezen kellékekért évenként százezerket kell a külföldnek adóznunk; más részről pedig, hogy éppen ezen hiány miatt szeszgyártásunk éppen nem bír az ipar mind azon köreivel, melyek azt virágzóbbá s egyetemesebbé tehetnék.

Vegyünk föl még a mondottakon kívül egy oly iparágat, mely mezőgazdasátnakhoz szintén a legközelebbi kapcsolatban áll, s mely hazánk éghajlati fekvései, földészeti s népességi viszonyaival teljes összhangzásban lévén, legmeghonosíthatóbbnak mutatkozik. Nevezzük meg például a répacukorgyártást, mely a mezőgazdát és iparost egykép rendkívül hasznosan foglalatokodtathatja. Ezen iparág a legujabb időkben szembetűnő hanyatlásnak indult Magyarországon, s így mezőgazdáinkban is kihűlt a kedv, hogy cukorrépa-termesztéssel foglalkozzanak; — kétszeres visszaesés bizonyára, mivel ha van valahol ország Európában, mely a répatermesztésre s így a cukorgyártásra alkalmas, az különösen Magyarország. És föltűnő, még sem mutatkozik vállalkozó közhajlam ezen iparág fölgyámoltására! Miért? Mert — mondják — az eddigi vállalkozók is megbuktak! Ám legyen; de mondjuk ki azt is, miért buktak meg; mert a kedvezőtlen okok ismerete nélkül soha sem birandunk nemzeti öntájékozással. Vállalkozóink megbuktak, igenis; mivel ezen műiparág hazánkban kellőleg elrendezve nincs és nem volt; mivel honi répacukorfinomító gyáraink eddigelé egyszerűsmind nyers cukrot is maguk gyártottak, sőt répát is maguk termesztettek, s így, a nemzetgazdasági munkafelosztás elvét teljesen összezavarták; nagyobbára csak rögtön elérhető nyereséget tartván szem előtt, nem vették figyelembe, hogy a répatermesztés, nyers cukorfőzés, s a finomítás, három különböző vállalat, melynek mindenkinél azt kell célozni, hogy kiki a legelőkeltebb terményt állítsa elő, s azt lehető legrövidebb idő alatt pénzzé is tegye; mert csak így eszközölhető, hogy a vállalat aránytalanul nagy töképezések befektetése nélkül is jelentékeny jövedelmet hajthasson. Már pedig, a mezei gazda, ha répájából egyszerűsmind nyers cukrot is főz, s azt maga finomítja, befektetett töképezésének visszafordultát csak másik évben reménylheti; minél fogva, a megkívántató nevezetes pénzerő hiánya miatt könnyen zavarba jöhet s készítményét alacsony áron kénytelen elvesztetgetni. Igen, de mondják más oldalról, — a cukorgyártást nagy adók is terhelik, s így nem csuda, ha az Magyarországon pang s vitorább életre nem tud ébredni. Nem vitatom, mert nem is elvem mint sok tulbölcs államgazdának, hogy az adó föltétlenül serkenti a gyáripar élénkségét; hanem úgy vélem, miszerint az ausztriai örökös tartományokban a

cukorgyártást mivel sem terheli csekélyebb adósuly, mint Magyarországon, s még is, azon tartományokban, mint Dessarynak legujabb kimutatásából látható (Oesterreichische Vierteljahrsschrift für Rechts- und Staatswissenschaft II. B. 2. H.), 1817. óta a cukorgyártás folytonos emelkedésben van, jóllehet, a birodalomnak egyetlen tartománya sem bír azon természeti kedvezményekkel, mint Magyarország. Azért hát, csak emelkedjünk magasb közigazdasági szempontokra; foglaljunk el minden előttünk álló üres tért; úgy a hívők bizodalomával jelenhetünk meg a népek versenypiacán; tapasztalni fogjuk, hogy a magyar ég alatt fölvirulhat valamint minden szellemi úgy minden anyagi érdek is, — s hogy a „leányzó,“ — kinek képzelt halálát siratjuk, — nem halt meg, csak aluszik.

Mészáros Károly.

Régi levéltárca.*)

Közlő Lugossy József.

Kazinczy Ferenc id. Fazekas István diószegi ref. lelkész és egyházvidéki jegyzőhöz.

Nagy tiszteletű Drága Jó Uram! Kedveskedem egy Sztellámmal, egyebem most nem lévén. Kedveskedtem volna egy Diogenesz Dialogusaival is, de azokat eltiltá a' Fels. Helytartó Tanács parancsolatja, s kezemnél egy explár sincs. Végye az Ur azt kedvesen, a mit adhatok.

Ez a' Váradról kijövő alkalmatosság nékem hozhatna vesszöt a Lendvai és nem tudom minek nevezett igen metélt levelü szőlőtőről, mellyet annyival inkább reménylek, mivel az Ur már is megígérte. A Lendvai az a melly a kisebb kertben áll, és mintegy petrezselyem levelü; — a másik, a mellyről kérnék, a nagyobb kertben áll, és oly forma levelü, mint az egyéb szőlőtök levele; de szembetűnőképpen vagdaltabb a csipkézetje. Ha mind egyik speciesből méltóztatik részeltetni az Ur, örömet fogom elfogadni, csak hogy mindenike külön, és mindenike megnevezve legyen. — Hiv tisztelettel maradok
12. Sbris 1794.

alázatos szolgája.

Kazinczy Fer.

Kazinczy Ferenc, Sógornéjához.

Liebenswürdige Schwägerin!

Meine Mutter schreibt mir, dasz Ihre Isabella gestorben sey. Sie sind eben so unglücklich mit Ihren

* Toldalékul a lapunk 12-ik számában ezen rovathoz tett általános jegyzetünkhöz, meg kell említenünk, hogy Ibrahim Agának Piski Istvánhoz irt 1589. évi levele, melynek eredetije a tibanyi könyvtárban őriztetik, már Horváth Bálintnak Magyar-Óvárott 1848-ban kijött „A füredi savanyúvíz és a Balaton környéke“ című munkájának 52. lapján megjelent. Ezen munka Füreden a vendégeknek árultatott. Nehogy tehát valaki a kiadatlan levelekről tett jegyzetünket Ibrahim Aga levelére is vonatkozva megütközzék, a fölteljegyzést ezennel megelőzni kívánjuk.
(Szerk.)

Mädchen, liebe Victoire, als Sie in Ihren schönen Knaben glücklich sind. Ich nehme um so wärmeren Theil an Ihren Leiden, weil ich Sie kenne, und weisz, dasz diese Schmerzen wohl gelindert, aber gewisz nie ganz geheilt werden können. So kinderlos sind Sie nicht geworden als Sophie es durch den Tod unserer Phigie geworden war: aber Kinder kann man, glaube ich nie zu viel haben. Wäre Isabelle so schön geworden seyn, als es die zwey ältern Brüder schon sind und der kleine Sieger auch vielleicht werden wird, so hat die Welt an ihr, oder wenn wir bescheidener von den unsrigen sprechen sollen, ein hübscher junger Mann viel verlohren. Gott tröste Sie, liebe Viky, und gebe Ihnen für diesen Verlust bald wieder einen Ersatz. Ich wünsche dies Ihnen nicht in dem bekannten Ton des Leichtsinns, der die betrübten nicht anders als tief kränken musz: sondern weil ich aus Erfahrung weisz, dasz unsere Wehmuth nur auf diese Weise gelindert werden kann.

Ich erwarte Sophie morgen von Kázmér, wohin sie vor vier Tagen hinüber ist, und unterdessen meine Génie, die sie bis in den 15ten Monat getränkt hat von ihrer Brust abzugewöhnen. Das Kind hat die Operation glücklich überstanden, und nur die erste Nacht die Brust vermiszt. So sehr die Mutter durch das langwierige Tränken gelitten hat, so freut' es doch mich, dasz das Kind weit über die gewöhnliche Zeit von der Brust der Mutter hieng; der Übergang zu eine so fremde Nahrung konnte nicht anders als dem Kind weniger wehe thun. Übrigens ist es an Physiognomie ein Gemisch von Vater und Mutter, wohl auch von der verstorbenen Schwester, an Gliedern gesund, nicht klein; hat 6. Zähne, aber fast ohne Haaren. Phigie hatte schon im 9ten Monath Locken.

Ich habo dieser Tagen viel an Sie gedacht, liebe Viky, als ich Schillers Theater endlich einmahl von meinem Buchbinder zurückerhielt, und nun seine bewunderte Werke, ausser dem teuflischen (die Räuber), das ich nie lesen werde, und wenn ich ein Jahrtausend leben würde, wieder las. und zwar aus ästhetischen Gründen, nich blosz zur Unterhaltung, las. Ich erinnerte mich nähmlich, dasz wir beyde einst klagten, dasz der Dichter des Don Carlos mit seiner Jeanne d'Arc auf uns fast einen widrigen Effekt machte. Jetzt nehme ich dieses Wort zurück, und gestehe, dasz ich gegen Sch sehr ungerecht war. Seine Jungfrau von Orleans ist gewisz ein Werk, das unsere Bewunderung uns abzwingen musz. So ist auch Maria Stuart, mit der ich einst auch nicht ganz zufrieden war. Vor allen andern reizte mich aber jetzt seine Braut von Messina, die ganz im Geiste der Griechen geschrieben ist. Nicht blosz der Chor macht diese schöne Dichtung zu einer griechischen, sondern sogar Kleinigkeiten, die nur dem fühlbar sind, der sich mit den Tragikern der Griechen bekannt gemacht hat. — Schiller ist wirklich sehr grosz. In ihm haben die Deutschen einen Sophokles und Corneille: aber mein Favorit ist doch noch immer Göthe, der Euripides und Racine der Deutschen. Ich

habe auch Göthes Schriften nach seiner letzten Ausgabe vom J. 1808 von Tübingen jetzt erhalten, und las ihn aus dem Entzweck (igy!), den ich oben angeführt habe. Seine Iphigenia ist und bleibt mir nun ewig das, was ihnen Don Carlos. Dieser ist ein herrliches Gemälde in Oehl, jene ist eine schöne Statue in Marmor; so ganz ruhige Grösze in griechischer Grazie. Noch kannte ich seine Fischerin nicht. Lesen Sie sie, liebe Viky, und sagen Sie, ob Sie je so was schönes, reizendes gelesen haben. Göthe steht einzig da. — Doch lassen Sie mich mit meinen extasen aufhören.

Leben Sie wohl, liebe Viky! Küssen Sie mir Miklós und die Kleinen. Ich empfehle mich in Ihre Freundschaft. Empfehlen Sie mich den Gnaden der Gnädigen Frau, der ich meinen ehrfurchtsvollen Handkusz machen zu wollen bitte. Génie macht ihr pá ihrer Frau Tante, und ihren Cousinen, da Miklós, wie ich höre, nicht zu Pesth ist. — Adieu, liebe Viky!

Ihr

Széphalom, d. 18. Febr.

1809.

sie verehrender Freund.
Ferenc.

Kazinczy Ferenc Salétrom-Felügyelő Kis Imréhez Debrecenben 1814.

Kazinczy Ferencz barátságos tisztelettel kéri Kis Imre Urat, méltóztassék felelni a következő kérdésekre:

Mi a' neve annak a virágnak, vagy Linné vagy valamely Florista szerént, a mellyet így is hívják:

- 1., Vergisz mein nicht.
- 2., Corona Imperialis.
- 3., Szegfü, Nagerl.
- 4., Székfü. Patikai szer, s kristilybe is veszik, Talám Camill.
- 5., Gyöngyvirág.
- 6., Tavaszki kék mezei viola.
- 7., Rezéda.
- 8., Egy Ér-Semlyénben a ligetek közt termő, Áprilisban viritó, pyramis forma világos kék színű plántácska. Paraszt neve Sz. Györgybuczka.
- 9., Rozmarin.
- 10., Kikircs.
- 11., Minek hívják azt a Convolvulust, a minek egy neme setét kék vagy setét violaszin tölcserít terem, más neme épen olyan, de fejér tölcserü, öt bársony csikkal. Van más Variatió is.
- 12., Van egy katonai forgó forma csemetécske a kertekben, végig növe zöld, de Melissa szagú tölcserékkal. Ujhelyi Patikáriusunk ezt Melissa Molucensisnak mondja. Az o a' neve vagy más?
- 13., A Theresenpappelek neve Alcaea e? s nincs e hozzá epithetum? Mállya rózsa a köznépnél.
- 14., Crepis barbata e a neve azon szagatlan virágnak melly szőr forma zöld bodrok közül Cyane

színü és formájú kék virágot terem. Szaga nincs.

15., Hát az Asterek neve micsoda Linné szerént?

Nem tudom adtam e az Urnak igen gyönyörű teljes mákokat. Meglehet hogy Dr. Szentgyörgyi Ur által küldöttem. Van egy Stramoniumom lillas színű tölcserékkal, de a melynek széles közepe tiszta fejr. Szívesen szolgálok vele, ha még nem találtam küldeni. Bécsből hoztam 1812.

Szeretném ha az Ur a Linné nevei mellé a Debreceni új botanicus magyar neveket is feltenné.

A' Göthe Epigramjai szerént egy 25 virágból álló epigrammai koszorút fontam Gróf Gyulay Karolinának; ahhoz kellene e' nevek.

(Kelet hiányzik, de kétségkívül 1814-ik év decembert előző valamelyik havában.)

*Kazinczy Ferenc Kis Imre Salétrom-Felügyelőhöz
Debrecenben.*

Különös bizodalmu Drága Jó Uram, kedves barátom! Igen szíves köszönettel köszönöm a Botanicus tudósításokat. — Megvallom hogy én a Debr. Füves könyvben nem tudok fellelni holmit, de a' hiba nem a' könyvé hanem az enyém. Nagyon el vagyok foglalva, 's szemeim gyengélkedni kezdenek, pedig üvegre szokni nem akarnék.

1812. Octób. lévén Pesten és Bécsben a' Botanicus kerteket és más kerteket azért is jártam meg, hogy magokat hozhassak. Martzius elején Osztályunkra indulván Ér-Semlyénbe, magam vetettem-el a' Bécsi magokat, 's reá parancsoltam a' kertészre, hogy ezekre nagy gondja legyen. Aprilnak közepén haza érvén, szaladtam a' kertbe, 's melegágyamnak azon rekeszébe a' hova a' magokat vettem, dohányt láték zöldelleni. „Nem akara kikelni — mondá a' gazember — 's dohányt vettem helyekbe.“ A' világ minden dohányát oda adtam volna azért a' mit kivagdalt.

Ebből van a' Stramonium melynek magvát a' Malthezer-mákkal veszi az Ur, tokját pedig külön; ebből van az Alcaea, melynek magva a' Csereitől kapott Berliki kis mákkal van egyyüvé töltve. Ez az Alcaea pyramidalis növésű és közel egyy öles. Virága alig látszható, de a' növése elég virág. Hát a kimondhatatlan szép redőjű levelek!

A' két lednek-tok vad virág nálunk. Méltó hogy a' kertekben gyarapitassék. Virága kékes, veresses, fejéres.

Ide teszek valamit abból, a' mit az Ur Molucella laevisnek monda levelében. Magot nem adhatok, mert ez idén meg nem ért.

Ha az Urnak vannak valamely magvai, melyeket nekem küldhet, (kivált ha Bignoniája s Gleditschiája volna) felette kérvén hogy részeltetni méltóztasson.

Pesten egy Franz Mayr nevű Magkereskedő van, a' Kigyó és Uri ucza szegletében. Az ez idén valami Catalogust ada-ki. Látni, hogy nem Florista, hanem kereskedő. Én sem Botanicus sem Florista nem vagyok, de a' mit károm és terhem nélkül tehetek, örö-

mest teszem, ha vele a Tudás' Országának szolgálatot nyujthatok. Csereit már kértem, hogy a' mit ő adhat, adjon; a többit meghozatom.

Széphalom, Decemb. 27d. 1814.

Kazinczy Ferenc Kerekes Ferenchez, a Georgicák magyar fordítása ügyében.

Kerekes Ferencz Úrnak Kazinczy Ferencz szíves tiszteletét.

Az a' Jelentés, Uram, melyet az elmúlt holnapban a Virgil' Georgikájának fordítása felől tevél, engemet forró tiszteletedre ragadott. Senki sincs, a ki az igyekezetnek szivesebben örvendhessen mint én, senki sincs, a' ki annak inkább kívánja előmenetelét. Virgil ez úttal jó kezekbe jutott. Ne retentsen-el a munka üzésétől az, hogy hasonló jelentéseket talán kevesebbekből vendesz mint reményléd. Menni fog a' dolog, csak a' munka jelenjen-meg; előre ritka ember fizet. Ezt tapasztalja Rumi a' maga Monumentájival, mely nem olly kevés Olvasót remélhete mint a Poezis' fenntebb nemeiben dolgozott munkák kapni közönségesen szoktak, és még is nem segítetik. Szabta volna a' nagybecsü munkának inkább három annyi árát; mert a' ki Virgilt ismeri s dolgozásodat becsülni tudja, az annak nem lenne panaszos. Felette sajnálnám, ha a' jeles fordítás a segéllök' kis száma miatt nyomtatatlan találna maradni.

Te, Uram, a' gazdasági jegyzéseket közzé akard vetni a Virgil textjének. Engedd mondanom, hogy én azokat inkább hátul szeretném lelteni a könyvben. Már Seneca megintett bennünket, hogy a' Virgil Georgikáji nem arra valók, hogy bennünket gazdaságra tanítsanak. Épen így nem ohajtanám, hogy a Virgil' textje egy most élő Nagyunknak nevével eltarkitassék. Annak elég tömjén volna egy Ajánlás, ha az ollyat az úgy venné a' mint illik; de a' nála lakott Rájnis' fordítását is egyy nemesszívű férjfi adta a' hazának, és nem ő. Azonban cselekedd a' mit akarsz; én mind így mind amugy repeső örömmel fogadom-el Literaturánknak 's Nyelvünknek ezt a' szokatlan nagyságú disztét. — Éljen szerencsésen, Uram, 's méltóztassál azoknak számába irni, a' kik érdemeid miatt személyedet szívesen tisztelik. Széphalom, Januarius' 12dikén 1816.

Levelezések.

Pesten, márc. 29. 1859. T. Szerkesztő ur! Maig is köszönettel, még pedig csak meddő köszönettel kell fizetnem azon szívességiért, hogy szeretve úpolt és gonddal szerkesztett lapját ily lassu levelezőjének küldözgetni nem sajnálja. Nem ömlegetem a „bokros dolgokat“ sat. mert hiszem ez igaz lehet s igaz is, de annyira szalmává csépeelt kifejezés, hogy az ember szintugy átálja le is irni. Azonban lett légyen lomhaság, vagy elfoglalás — mindeniket legyőzé azon jeles esemény által okozott örömöm, mely tegnap este a m. t. akademia nyelvosztályi ülésében történék. Két tag

tarta ezuttal felolvasást. Czuczor Gergelynek a magyar nyelv valódi élő szótárának, — kinek roppant ismeret halmaza bár megszűnt előttünk ujság lenni, de még is mindig meglep és mindig bámit — értekezését mellőzöm. Nem mintha tárgyias alaposágban, előadási érdeken bármelyiknél is hátrább állana; hisz' annyira leszegedte az akadémia figyelmét, hogy ujonatában hozott határozatától is, miszerint egy tagnak sem szabad értekezése folytatását más rendes ülésre nyújtani, ezen érdemes tag kedviért ideiglenesen elállott, vagy is inkább szunyokálni engedi törvényét. Hanem az, a mi engem ellenállhatlanul e kis tudósítás írására készitete Fogarasi János r. tagnak egy genialis ötlete vala. Ezen jeles tudósunk ugyan is, a ki a magyar nyelvészet terén szótáraival, a „Magyar nyelv metaphysicájával, „Magyar nyelv szellemé“vel; csekély véleményem szerint pedig mindenek felett az „Euretia“ című értekezésében letett cardinális találmányával halhatatlan nevet vivott ki magának, ugy látszik megelégedvén a bött- és szótag kinzó philologusok nagy tömegének már tulong tul vitt garázdalkodásait, eltökéllé magában, hogy egyszer csak szétüt köztök és a szóban forgó ülésben olyant is üte az olvasó asztalra, hogy ama bölcseségökben eszelősködő nyelvészek nevetséges hypothesisi csak amugy mint a pozdorja, vagy a kovácspöröly érintésére az izzó vas szikrái, ugy szókdöstek és rebbentek szét, és bizonyosan el fog a Spreeig hatni ezen hatalmas csapás viszhangja. De hogy ön és olvasói türelmével vissza ne éljek, továbbbi bevezetés nélkül sietek a dologra.

Fogarasi ur értekezése művészileg össze öntött formában, a magyar számneveket tárgyalja vala. Szépen izült és tagolt két része közül az egyiket — az elsőt — kritikainak jellemezhetem; a másodikat — a szó nemesebb értelmében, költőinek mondhatom. Az elsőben roppant olvasottságot s a leges legujabb nyelvészeti irodalom ismeretét tanusító szemlélt tartta az europai legnevesebb nyelvészek törekvései felett, melyekkel t. i. azon tudósok a számnevek nyelvészeti eredetét akarják megmagyarázni, ki egy ki más családhoz tartozó nyelvekben. Éles bonckéssel hozá napfényre véleményeik rejtett nyavalyáit, nagy lyuku rostában forgatá meg ferde hypothesisiket, ugy hogy nem tudom maradt-e köztök vagy egy, a mi a rosta-alyba ne hullott volna. Hiszen nem várják önök, hogy azon adatok és fejtegetések roppant halmazáról részletesen tudósítsam, több kellene ide, mint az én gyarló emlékező tehetségem; mindazáltal megemlítek közülök is egy párt. Méltó nevetségre tevé ki Bopp, summus philologus, a ki a szanszkrit nyelv „egy“-éről: éka, azt állítja, hogy „é“ névmás törzsből vagy gyökből, és „ka“ kérdő szócskából áll s hallgatóira hagyá képzelní a megfoghatatlant, hogy t. i. e két eszméből mikép forrhat össze az egy képze? Bopp lehozatala magyarázatára, engedje ön értesítnem némely nctalán a tárgygyal ismeretlen olvasóit, hogy a nyelvészetben most bévelt divat, mindent a mi dolgot nem jelentő gyök, tehát képzőt, ragot s mit én tudom mit mindent, névmásgyökökből származtatni. Hogy ezen származtatás alkalmával p. o. „Ö“-ből mindenféle betű és szótag : én, te, mi, k, m, x, y, z s még egy rakás egyéb válik, azon nem kell csudálkozni; azt egy felől a száj és beszéző organumok alkata s az átmenetek természeti törvénye; más felől a nyelvészet „sic volo, sic jubeo“ja világosítja. — Aztán Schott Vilmosnak, a m. t. akadémia ujan kinevezett külföldi tagjának áll az olvasó tisztelt akadémia s a napfénynél tisztábban kitünteté eljárásában

a finnlaposztjákvogulszamójedmongolvogulbáskirmandsu nyelv-hasonlítás gyarlóságait. A nevezett berlini tudós ugyan is többek között, nem jut jól eszembe a lapp vagy cseremis nyelvben-é, hanem valamelyikben találtató ütka vagy ütka szóban leli fel az egynek prototypusát s ebből származtatja és változtatja aztán, hol módos és negédes française lépésekkel, hol Carré-féle bukfencekkel a többi altaji-féle nyelvek, — melyek közé szerinte és nem különben jeles hazai némely tudósaink szerint az édes miénk is tartozik — illető külön különbféle egy-eit. Hogy mind ezekben tréfás de éles vágások a finn-táakra nem hiányoztak, gondolhatni s nem hiába. Nevezetesen rója azokat az értekező, kik az előforduló szóváltozásokat a „kopás“-ból akarják magyarázni, mintha a szó olyan volna, mint a pénz vagy a csoroszlya, hogy elkopják!

De elég volt ebből ennyi, hassunk át a második részhez, mely szerintem még az elsőnél is dicsőbb, remekebb volt. Xenophon és Plato idejéktől fogva a socratesi ironiát ily erővel, ily hatalommal s még is ily komoly finomsággal, nem hiszem, hogy napjainkig kezelte volna valaki. De nem anticipálok; kezdjük elől a dolgot. — Midőn első részében a nyelv-hasonlítás elfogult entusiastáit, kik nem tudják, vagy nem gondolják meg, hogy a „magyar nyelv eredetiségben, elemezhetőségben, tökélyben meghaladja a világnak valamennyi nyelvét, s a magyar nem hogy mástól származott, vagy éppen mástól kölcsönözött volna, hanem maga folyt bé mint forrás több nyelvcsaládra;“ midőn ezeket mondom, leülteté, ujongnak vala magukban az ellenpártiak. De rövid volt örömük; mert az értekezés második részében azokra is eljőve a sor, kik a magyar nyelv eredeti bányáiban oly mélyen kutatnak, hogy míg észreveszik, reájok omlik a föld s majd megtikkadnak belé. Ezeknek is kiadá értekező az övéket, és mily finom, mily bámulatos taktikával! Egészen és az ámitásig ugy teszen, mintha részökön volna, mintha velök egy bányát hajtana, s hogy kimutassa eljárásuk ferdeségét, maga veszen fel egy példát, melyet tökélyesen az ő modorokban dolgoz ki. Ez a példa, mint már a feljebbiekől tudhatni, a számnevek származtatása egészen magyarból és minden nyelv-hasonlítási támasz nélkül. Sokkal inkább érdekelt ezen meglepő fogás, mintsem nagy részét meg nem tartottam volna.

Értekező, álszerepe szerint tehát, elsőben is alapul veszi azon mindenektől elfogadott elvet, hogy a számokban mindenütt mutatkozó tizedes rendszer a két kéz tiz ujjára viszen, mint a számok kifejezéseit magyarázó facti speciesekre. A ki egyet akar vala mondani tehát természetesen egy ujjat mutatott; még pedig — mily jellemzőleg a nyelvészeti ultracategoricus állításaira vonatkozólag! — a hüvelykét, melyet feltartván, és látván, hogy teteje = hegye van neki, azt mondá : hegy. Ebből aztán elkopván a h, — — (csipős oldalvágás a kopás-theoriára) marada egy. A kettőre nézve, egy bévezetés után, melyben — ismét ügyesen persifirozva azokat, kik minden állításokra erősséget lelnek és mutatnak régi nyelvemlékeinkben — ki mutatja hogy két, korábban ket-nek is volt írva, következőleg mondva is, és innen indulva könnyen beláttatja, hogy két vagy ket az összekötött vagy ikres hüvelyk és mutató ujj megnevezése : tehát kettő = kötő. Ezen remek parodiának nem sokat enged a harmadik származtatás is, miszerint a háromnak jelelésére a középső ujj szolgálván, ez a többinél feljebb, magasabban áll, s ebből igen furcsán jellem-

zöleg ki hozza, hogy ebben három, ezt a szót kell értenünk: három. — A négy semmi nem egyéb, hanem: ne egy; azaz, az egyik kéz öt ujjá közül egyet nem kell számítani. — Csokolni való ötlet a következő. Az ötre az egész félkezét kellvén mutatni a számcsinálónak, befogja az ujjait — (megint mily felséges ironia! hisz' éppen ki kellene nyújtani, hogy lássa a másik), — s öklöt mutatván azt mondja: öt; ebből aztán kis változtatással, mi philologusnak semmibe sem kerül, lett öt. — Most már egyik kézből kifogyván, át kelle menni hatodik ujjért a másik kézre, s mivel átmenés, áthatás rokon eszmék, át megy, áthatol az ember a bajon, a vizen, a sűrű bokrokon sat. s azt fejezé ki a számokalkotója e szóban: hat. Továbbá az első kéz öt ujjához a másodikról kettő kellvén, hogy hét legyen belőle, a két hasonlósága által lön kifejezve, a k helyett h-bötüt tevén megkülönböztetés okáért. — Tovább: valamint a hat-ért áthatottunk a másik kézre, ugy a hét után következő szám nyulik azaz közeledik a tizhez, és azért nyulc vagy nyolc: mert a végén levő c, mint a kilenc-ben is, tisztán a tizet teszi, mi a nyelvészek által el van ismerve. Különbö a nyul vagy nyól onnan is magyarázható, hogy ismét a leghosszabb = nyultabb ujjra jutunk a nyolccal. A kilenc számot külön, vagy kilen-tiz-nek, azaz egy híján tiznek elemezi. — Finis coronat opus: a tizre mindkét ke-

zét kimutatja, összecsapja a számgyártó s azt mondja: tesz, tehát tiz = tesz, könnyüded átalakulással. A tizen felül lévő számok, husz, harminc, negyven sat. szintoly könnyüséggel — ha a „cuncta licent“ szerzője napjainkig élt volna, az ismeretes triast hihetőleg megszorítná a negyedik taggal: a philologusokkal — lelik magyarázatukat. Az ujjakból kifogyván, vonásokat kelle használni számjelek gyanánt. Ezért negyven = négy vonás, hatvan = hat vonás sat. Tehát a husz is, annyi mint húz, azaz vonás: t. i. az igegyök névgyökké változván. De minthogy a húz magában csak egy vonást, tehát tizet tenne, a mutató ujjával húzott vagy is csinálta a vonást, és mivel a mutató ujj a második, tehát a vele húzott vonás két tizet jelentett és jelent mind e mai napig a huszban.

Nem kísérem értekező elmés ötleteit, a sorozó, osztó, csoportoztató sat, számokra nézve, elég ez a mutatóvány azon felséges és színlett komolyságában még dicsőbbé vált parodiából. Nincs is az afféle ferdeségek és tudománnyal való visszaélések ellen hatalmasabb s egyszersmind ártatlanabb fegyver mint az ironia. Ezer köszönetet érdemel hát Fogarasi ur, hogy félre téve minden polemiát, minden vitatkozást a javíthatlanokkal, ezen eszközt választá és egyszersmind hasonlíthatlan humorral kezelé is.

Canus.

T Á R C A.

A sors álnoksága.

Novella.

Irta Thöbey. (Folytatás.)

— Oh ügyvéd ur, szólt István magához térve ámulatából, s hinni kezdve a rejtélyes ember szavaiban; oh szóljon, minék köszönhetem hogy ön, ismeretlen létemre pártomat fogja s ügyemet védeni szándékozza; mikor tudja hogy fáradozásait meg nem hálálhatom, legfeljebb is szóval.

Az ügyvéd mosolygott.

— Én magam is vagyonos vagyok, és csak szenvedélyből ügyvédeskedem. Egy bonyolódott pernek folytatása legnagyobb gyönyörűségem, s ha valakinek igazságát, legyen ez bár bűnügyi, akár pedig birtokügyi perben, fáradságos érdekesítő vita után, bebizonyíthatom, akkor boldog vagyok addig, míg új perem nem akad.

István kevésbé csodálkozott Hidfőy nyilatkozatán mint más ember tette volna azt; ő mindig meg volt győződve a felől, hogy az emberek közt nagyon sok jó van.

— Tehát elfogad ön ügyvédjének? kérdé Hidfőy András.

— Írásbeli felhatalmazást kíván ön?

— Nem; ez szükségtelen és nem is lenne haszonvehető, minthogy ön még nem teljes korú. Ön 18.-ban, januárius tizenötödikén született. Csak személyes beleegyezését kívántam önnek. Még ma megtecsndem az első lépéseket a per megkezdésére.

— Kedves ügyvéd ur, világosítsa fel előttem e rejtélyeket; szóljon miként lehet az, hogy ha név és vagyon engem illet, nem vagyok birtokában.

— Oh erre nem első az ön esetje, szólt az ügyvéd némi zavarral s egyenes feleletet kerülve.

— Élnek még szüleim?

— Nem.

— Ismerte ön őket?

— Nem.

— De életök történetét, sorsokat ismeri ön?

— Igen.

— Oh kérem tudassa velem; beszélje el.

— Kedves ifju barátom, mondá az ügyvéd komoly arccal, engedje hogy hallgassak oly tárgy felől, mely talán nyugalmát zavarhatná. Ön még nagyon fiatal arra, hogy oly lélekkrázó eseményeket halljon, ártalmas következményektől félelem nélkül. Azon esetben hogy perünk elveszne, soha sem fog ön megismertetni azon eseményekkel, melyek gyermeké első éveit töltik be. Ha másképp cselckednék, indok nélkül, kárhóztatólag ölném meg ön nyugalmát.

Istvánnak gyenge s tulfogékony természeténél fogva, már ennyit tudni is sok volt s arca észrevehetőleg elsápadt.

— Látom, folytatá Hidfőy, hogy eddig is többet mondtam, mint önnek tudni tanácsos. Önnek testalkotása gyenge, melle keskeny; az örökös ülés nem engedi testét fejlődni. Hagyjon fel egy időre az irással, mely valóban ártalmas oly gyenge mellnek, mint az öné. S hogy ne legyen reá szorítva a munkára, engedje hogy egy kis összeget előlegezzek.

— Nem uram; köszönöm, nem fogadhatom el.

— Ne legyen gyermekes, hisz ez nem ajándék. Inkább megígérem, ha megnyerjük a pert, száztól ezret fogadok el kamatul.

— De hisz ön maga mondta, hogy a per kimenetele bizonytalan, s ha nem nyerjük meg, hogy fogok fizetni.

— Akkor éppen nem fog ön fizetni; én veszélyeztetek kétszáz forintot, hogy kétezeret nyerjek; ugy tekintem az önnek kölcsönzött pénzt, mintha sorsjegyet vettem volna rajta; csak hogy a sorsjátéknál, hol százezeren vágnak ugyanazon célra, sokkal kevesebb remény lehet a nyeresre, mint itt, hol csak ketten vannak vágytársak. Fogadja el e pénzt, mert valóban ön testének sok mozgásra van szüksége, az örökös irás könnyen veszélyessé válhat fejlődő mellre.

Végre elfogadá István a pénzt pirulva és nagy szégyenkedve.

— Isten önnel kedves ifju barátom, szolt Hidföy Istvánnak kezét rázva, nem sokára ismét látjuk egymást.

Az ügyvéd távozott; István pedig kábult, szédülő fövel maradt magában. E napon, mely oly végzetes módon szakítá félbe élete egyformaságát, nagy változáson ment keresztül az ifju benső lény. Először kezdett komolyan gondolkodni kiléte felett, először tünt szemébe sorsának rendkívülisége; gyermekéveinek kalandos folyama, mely eddig, mint minden megszokott, nem birt előtte semmi különös ingerrel, most egész máskép tünt fel előtte. Gyakran hallotta volt a derék plébánostól ki öt felnevelte, hogy midőn a kis, négyévesnek látszó gyermeket falujának végén, a földön ülve és sirva találta, ez a hozzá intézett kérdésekre nem tudott egyebet felelni, mint hogy Istvánnak hívják, és hogy nagyon sokáig setétben volt, hol egy ismeretlen és soha sem szóló lény látogatá meg néha, ételt hozva számára; midőn pedig legutoljára felébredt álmából, egy sebesen haladó kocsin találta magát egy férfinak ülben, ki, midőn sirni akart, száját fogta be; nem sokára ismét elaludt, s midőn újra felébredt, már világos volt, s tekintete egy folyó tükörre esett, mely tőle alig néhány lépésnyi távolban hömpölygött tova. E helyen találta öt néhány óra mulva a marosszegi plébános.

Ennyit tudott István első gyermekségéről; s e különös történet most, az ügyvéd megjelenése óta, egész más színben tünt fel előtte. Zavart eszmék üzték egymást fejében. Ama rejtélyes, titkolódzó mód, melyel Hidföy István szüleinek sorsa felől nyilatkozott, boros színnel vonta be az eseményeket. A nyugalom eltávozott tőle s a mindennapi kenyér megkereséséről gondoknál sötétebbek fogták el.

E lélek állapot csak rövid ideig tartott ugyan s az ifju természetes derűsége nem sokára vissza kérte jogait; mind a mellett e nap nagy változást idézett elő belsejében; e nap sokat öregbített lelkén és sokat fejlesztett jellemén. Talán csak ma fejeződött be István gyermekora.

Most azonban magára hagyjuk öt és követjük az ügyvédet, ki gyorsan haladt végig az utcákon.

Midőn lakására ért, azon néma inas nyitá ki előtte az ajtót, kit Istvánnal láttunk. Hidföy egy sor választékos diszszel butorzott szobán keresztül sietett a legvégsőbe, mely dolgozó szobája volt; itt leült egy irományokkal tele rakott asztal előtt, és irni kezdett.

Most ismerkedjünk meg közelebről e rendkívüli férfival, ki oly erőteljes kézzel ragadta magához hősünk életfonalát. Külsőjét már ismerjük a színházból, belsejét is gyaníthatjuk ama néhány szóból mit magáról mondott; ő valóban olyan ember volt, minőnek magát leírta, a perelés szenvedélye, az igazság az ő bálványa volt. Eppen midőn jogtudományait elvégezte, jutott egy nagybátyjának halála által birtokába egy szép alföldi jószágnak. Öröme nagy volt, mert ez által megszűnt az ügyvédeskedést mint kenyér keresést folytatni kényszerülve lenni, örült, mert nem jöhetett többé azon kénytelenségbe, hogy oly pert folytasson, melynek az ő nézetei szerint vesznie kellene, és örült, mert most lehetőségét a szegényeknek szentelni nem gátolá semmi. Ez időtől kezdve Hidföy az elnyomottak támasza volt; szegényebb sorsutól nem fogadott el díjat, gazdagnak ügyét pedig csak akkor vállalta el, mikor egyéb pere nem volt, a mi pedig nagyon ritkán történt; munkássága tehát nagyon keveset jövedelmezett, ellenben bőven megjutalmazák öt szenvedélyének kielégítése és azon öntudat, hogy sok embernek az ő működési tarták meg vagyonát, vagy szabadságát, sőt néha életét.

Hidföynek legkifejezettebb lelki tulajdonai tehát a következők voltak: átható ész, igazságszeretet és küzdővágy.

Képzeltetjük, mily öröme volt, midőn a véletlen felfedezé előtte István sorsát s egyszerűs mind kezébe adá az eszközöket, melyek segítségével öt jogaiba visszahelyezni reméllé.

(Folyt. köv.)

Heti szemle.

— Nagy-Becserek városa Zsombolyával vaspálya által lesz összekötve. Gróf Pejacevich Péter, báró Billot Ferenc Cyrill, és Csekonits János urak t. i. éppen most nyertek a magas kormánytól engedélyt az előmunkálatokra egy mellékpálya építésére, mely Zsombolyától kezdve Magyar Czernyán és Tordán keresztül Nagy-Becserekre fogna vezetni. A vállalkozók ígérk, hogy a vaspályai előmunkálatokat elkészítvén, azokat a kormánynak ingyen engedik át, a sinek rakása, az épületek felállításá, és átaljában a vasut fentartása a vaspályatársaság kötelessége leendvén, kinek tulajdonába átmenend. A kihatandó földmennyiséget, és a munkát Nagy-Becserek városa, és a többi földbirtokosok ingyen ajánlják föl e célra. Az előmunkálatok megtételére a kormány 6 hónapi időközt engedett.

— Március utolsó napjain, midőn Temesvárott is oly nagy hideget éreztünk, Ruszabányán két láb magasságra állt a hó.

— Szalay László egy új munkát adott ki: Adalékok a magyar nemzet történetéhez a XVI-ik században. Kiadja Ráth Mór, ára 2 pfrt.

— Vereby Soma a Vasárnapi Ujs. ban jelenti, hogy a „Testvérhaza történetkincsei“ című munkájának még hátralevő füzetait e folyó évben teljesen bevégezni és előfizetőknek kezéhez szolgáltatandja.

— Berzsenyi Dániel verseinek törvényes ötödik kiadása sajtó alatt van, mely a megrongált szöveget az eredeti kéziratok és kiadásokhoz egyengetve, kiadatlanokkal és életrajzzal bővítve a költő eredeti arcképe után készülő acélmetszettel és írása hasonmásával ékesítve adja; s bár e kötet Arany, Czuczor, Tompa sat. kiadásaik formájában a husz ívet meghaladja, előfizetési ára 2 ujforintban állapított meg; bolti ára 2 ft. 50 kr. Az előfizetés május végeig nyitva áll, mikor is a könyv az előfizetők kezében lesz, még pedig azoké, kik egyenesen az alulirt kiadóhoz küldik be a pénzt, s szabad postán. Mely végre a név, lakhely és utolsó posta pontos közlése kéretik. Tíz előfizetett példány után egy ingyenpéldány jár. — Pest, márc. 30. 1859. — Toldy Ferenc, szerkesztő. — Heckenast Gusztáv, kiadó.

— Kubinyi Agoston muzeumi igazgató, a dán archaeologiai egylet tagja lön. Ezuttal az is tudomásunkra jut, hogy Thorsen dán tudós megtanulá a magyar nyelvet, s miután a „magyar irodalomról“ dán könyvet akar irni, ehhez anyagot kér küldetni, s mindenekelőtt magyar választ.

— A belga kormány Brüsszel városház terén, hol Egmont és Hoorn grófok kivégeztettek, czeknek nyilvános emléket állítani szándékozik.

— A Grütli, ama magányos hegyirétség kanton Uri-ban a vierwaldstätteni tó mellett, hol 1307. évi october 17-én Fürst Walter, Melchthal Arnold, és Staufacher Werner találkoztak világtörténeti esküjüket leteendő, a Helvetia című társaság által 55000 frankon vásároltatott meg, hogy a svajci történet ezen szent földjét kalmári nyereszkesedés ellen megóvja.

Az Ujvidéken megjelenő „Szerbski Dnevnik“ azon hirt közli, hogy ott helyben egy magyar szintársaság Pázmán igazgatása alatt március 27-én Szigeti „Vén bakancsos“-ával kezdette előadásait. 29. adatott „Brankovics György“ Obernyiktól, 30-án pedig Szigligetinek „Mama“ című színműve volt előadásra kitűzve. „Az eddigi két előadásnál — mondja a fenidézett lap közlöje — melyeken jelen voltunk, alkalmunk volt tapasztalni, hogy némely tagok jól, némelyek pedig jelesen szerepeltek. A nagyszámu közönség érdem szerinti tapsokkal jutalmazta a szereplők fáradságát. Reményljük, hogy a mai előadás is oly élvezetdús lesz, mint a minő a két első előadás volt. Ez alkalommal fogadja Pázmán igazgató ur köszönetünket azon gondosságért, melyet az előadott darabok kiállítására fordított; mi részünkről meg vagyunk győződve, hogy polgártársaink ezen élvezetteljes mulatságot

nyújtó alkalmat nem fogják elmulasztani, és a magyar társaság előadásait szorgalmasan látogatandják. Ezen hír annál kellemetesebben lep meg, minthogy tudomásunkra esett, miszerint Pázmán előtt valamely német szintársulat adott előadásokat, a nélkül, hogy legkisebb sikernek örülhetett volna.

Nyilatkozat.

Magyar és Erdélyország historikus tájképei ügyében.

Minden roszakaratuaktól koholt. rágalmak, s igazságtalan hírek elnémitására szükségesnek tartom kinyilatkoztatni: hogy Albumomnak fele, azaz tiz tájkép már készen van, u. m.: Erdőd, Illok, Futak, Pétervárad, Görgeteg, Hátszegvidéke, Nagyszében, Uj-Orsova, Vuchin és Eger, — mit is azonnal mihelyest a nyomdából kikerül a n. ér. előfizetőimnek szét fogom küldeni, csupán csak arra kérve fel, hogy siettetések által, az Album nagyszerű kiállítását, s időt igénylő művészi rajzát, a lehető tökéletességből készakarva ne fosszák meg, s én fogadom azt, hogy oly művészi becsű történeti tájképcsarnokot adok át a közönségnek, melyre régóta szüksége volt. Ilyekkel akarom és fogom gyanusító elleneimet megszégyeníteni, kik amugy is se nem pártolóm, se nem előfizetőim, mert én jól tudom azt, hogy kik Albumomnak pártolásában részt vettek, a legnagyobb dicsérettel halmoznak el; — mit kiérdemelni lesz valódi feladatam.

Bécs 1859. Mart. 6.

Singerstrasse 898.

K. Gyulay Károly.

Magyar és Erdélyország historikus tájképeinek kiadója.

Temesvári újdonságok.

* Egy idevaló jómódu ember a Fremdenblattban olvasván, miként egy néember saját édes személyének leírását adván, évi 380 forintban álló jövedelméről szól, és férjhezmeneteli készséget hirdeti, kapja magát, és magát férjül ajánlkozik a soha nem látott ismeretlennek. Ez csakugyan le jön Temesvárra, a házasság forma szerint megkötetik, és akkor — az éppen a furcsa, hogy nem előbb — nyomtalanul elillan. Rosz und Reiter sah man niemals wieder. A férfi most tehát sem nem házas, sem nem özvegy.

* Március havában az itteni takarékpénztárba 484 fél berakott 81,726 frt. 63 krt.; 150 fél pedig kivett onnan 57,540 frt. 50 krt.

*** Színházi előadásaink voltak: március 28-án „Glas Wasser,“ Scribe vígjátéka. Sachs Mária k. a. javára. Lenz k. a. Anna királynét, Zenero k. a. Marlborough hercegnőt; Sachs k. a. Abigailt, Lazzer ur Bolingbrotet személyesíté. Az előadás minden nagyobb fenakadás nélkül folyt, sőt egyes részeiben igen jó is volt. Leginkább kielégített Zenero k. a. és Lazzer ur! Lenz k. a. tévedett, midőn szerepébe annyi naivságot fektetett. A királynék, még a fiatalok is, nem ily módon árulhatják el jellemük gyengeségét; Sachs k. a. játékában haladást vettünk észre. 27. „Dom Sebastian,“ opera. 30. „Treff König,“ bohózat. 31. a polgári kórház javára „Robert der Teufel,“ Meyerbeer operája. Nem győztük eléggé élvezni Reichmann ur jelesbnél jeles énekét Bertram szerepében. Az ő számára mintha nehézségek se volnának, oly könnyedséggel peregnék a legmerészebb futamok, oly határozott kifejezéssel emeli ki a remek compositió számtalan szépségeit. Sok jeles szerepei közül ez R. ur legjelesbike. Fiedrichné nem csak remekül énekelt, hanem énekét jótévő eleganciával is párosítá. A hires kegyelem esdeklés megtette közönségünkre a maga hatását, és nálunk nagyobb tökélylyel alkalmasint nem fog előadatni. Reszler (Robert) és Englisch (Raimbeau) urak kitelhetőleg igyekeztek megfelelni. Norsedné (Alice) mai szerepét jobbjaihoz számíthatja, és inkább érdemelt volna tapsokat, mint sok egyébben. April 1. „Die Waise aus Lowood.“ Lenz k. a. (Jan Eyre) játéka értelmes felfogásról tanusított, és a lelki állapotot sok bensőséggel tükrözte vissza. Ő es Folnes ur (Rochester) kihivattak. 2-án „Der Werkelmann,“ bohózat. Unger Sándor javára. A ház alig felében telt meg.

Szerkesztői távirida.

Berlinbe: Sz. G. urnak. Kérjük bennünket tudositani, vajjon az ottani magyar könyvtárnak szánt küldeményünket megkaptá-e? — Itt utazásának tapasztalatait nem volna-e szives lapunkban közleni?

Piacenzába: G. P. urnak. Hová kívánja ön a lapot küldetni?

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

Pap Albert

(hangszerész Temesvárt, Józsefváros, 3 kengyelfutó utca 95. szám)

mindennemű billentyűs hangszert, ugymint: orgonát, fisharmonikát, játszószekrényt, kintornát, melodiont sat. készít, és új bécsi zongorákat is raktárában tart, hol ezek a legjutányosabb áron kaphatók.

Midőn ezennel saját készítményeit, és rendelt, vagy bizonyányos árukat a tisztelt közönség figyelmébe ajánlaná, tudtul adja egyszersmind, hogy a fenebbi hangszerek javítását, vagy igazítását is elvállalja, és azokat hangolai is kész.

MOLL

SEIDLITZ-PORA

Az utolsó világműkiállításán a hivatalos „Wiener Zeitung“ számai szerint minden hasonnemű házi gyógyszerek közt egyedül csak ez tüntetett ki érdemmel, s a nemzetközi eskütszéknek ezen főhatalmu nyilatkozata által e készítmény fölülmulhatlan minősége és dicséretreméltósága a bel és külföld minden hasonnemű készítményei irányában elvitázhatatlanul bebizonyított.

Egyedül központi szétküldő raktár: Bécsben a „gólya“ című gyógyszerárban, Tuchlauben, Wandel-szálloda átellenében. — Ára egy bepecsételt eredeti skatulyának 1 frt. 12 krt. pp. Pontos használati utasítások minden nyelven.

Ezen, ezer példákban és sok évi tapasztalás után mint kitűnőnek bebizonyult Seidlitz-porok városos és vidéken most már oly általános elismerésre találtak, miszerint azoknak hire jelenleg az ausztriai birodalom határain messze tulerjed. Hogy mit képes művelni Moll Seidlitz-porainak biztos gyógyereje, nevezetesen gyomor és alhasi bántalmaknál, s hogy azok mily jelentékeny segélyt nyújtanak májbetegség, hasszorulás, aranyér, szédülés, szivdobogás, vértodulás, gyomorgörccs nyálkásodás, gyomorégetés s különböző nőnemű betegségeknek azt már mint bebizonyult tény kell elismerni és számos gyenge idegzetű személyek e porok okos használata által gyakran lényeges könnyebbülést és új életerőt nyertek.

Temesvárott rendeléseket fogad a fenebbi gyógy-szerekre Uhrmann M. papir- és mű-árus úr.